

**Oikeusasiamies Petri Jääskeläisen tervehdyssanat
Eduskunnan oikeusasiamiesinstituution 90-vuotisjuhlassa 11.2.2010**

Arvoisa Tasavallan Presidentti!
Arvoisa Herra Puhemies!
Hyvät juhlavieraat!
Ärade gäster!
Dear Colleagues and Friends!

Minulla on suuri ilo ja kunnia toivottaa teidät tervetulleiksi tähän juhlatilaisuuteen! Jag har den stora glädjen och äran att hälsa er välkomna till denna festlighet! It gives me great pleasure to welcome you to this Anniversary Celebration!

Viime vuosi oli koko oikeusasiamiesinstituution juhlavuosi. Silloin maailman vanhin eli Ruotsin oikeusasiamiesinstituutio täytti 200 vuotta. Suomen, eli maailman toiseksi vanhin oikeusasiamiesinstituutio perustettiin vuoden 1919 hallitusmuodolla eli siitäkin tuli jo viime vuonna kulu-neeksi 90 vuotta. Oikeusasiamiehen kansliassa on kuitenkin ollut pitkään jatkunut perinne, että instituution vuosijuhlaa vietetään vasta seuraavan vuoden helmikuun alkupuolella, kuten nytkin. Mistä tämä johtuu?

Tämä johtuu siitä, että Suomen ensimmäinen oikeusasiamies Erik Alopaeus vastaanotti ensimmäisen kantelun helmikuun 11 päivänä 1920, eli täsmälleen 90 vuotta sitten. Todettakoon, että se oli Wiipurin läänin vankilassa tutkintovankina olleen jääkäri vääpelin kantelu siitä, että - kuinka ollakaan - hänen asiansa tuomioistuinkäsittely oli viivästynyt (!) Mutta mielestäni tämä perinne - eli instituution vuosijuhlan kytkeminen ensimmäisen kansalaiskirjeen saapumiseen - ilmentää hyvin tämän instituution luonnetta: Tämä instituutio on kansalaisia, ihmisiä varten. Sitä varten, että ihmisillä on kaikista muista julkisen vallan elimistä riippumaton ja puolueeton taho, jonka puoleen he voivat kääntyä silloin, kun he kokevat, että heidän laillisia oikeuksiaan on loukattu.

Tämän 90-vuotisjuhlan yhteydessä me olemme halunneet tuoda esiin tätä kansalaisnäkökulmaa siten, että olemme tällä viikolla järjestäneet yleisölle avoimen kansalaistilaisuuksien sarjan. Siinä olemme kolmena päivänä esitelleet oikeusasiamiesinstituutiota ja sen toimintaa eräillä keskeisillä hallinnon aloilla, vastanneet ihmisten kysymyksiin ja käyneet keskustelua heidän kanssaan. Nämä tilaisuudet ovat olleet menestys.

Oikeusasiamiesinstituution alku Suomessa ei ollut aivan samanlainen menestys. Kuten monet teistä tietävätkin, oikeusasiamies ehdotti itse ensimmäisessä vuoden 1920 toimintakertomuksessaan, että oikeusasiamiehen tehtävä voitaisiin tarpeettomana lakkauttaa. Vuonna 1932 taas kävi niin, että valtion talousarvioon ei sisällynyt lainkaan määrärahoja eduskunnan oikeusasiamiehelle. Tällä kertaa hallitus esitti oikeusasiamiehen tehtävän lakkauttamista.

Tänä päivänä voimme olla iloisia siitä, että nämä ehdotukset eivät toteutuneet. Oikeusasiamiesinstituutio on osoittanut elinvoimaisuutensa ja tänä päivänä meillä on vahva oikeusasiamiesinstituutio. Mitkä tekijät ovat vaikuttaneet tähän menestykseen?

En av orsakerna ligger säkert i det som vi firar i dag, det vill säga att JO-institutionen har funnits i 90 år. Denna institution är nästan lika gammal som Finlands självständighet. Den har djupa rötter i det finländska samhället. Folk vet att de kan vända sig till JO och tjänstemännen å sin sida vet att de kan bli tvungna att redogöra för sitt förfarande inför JO. Detta bidrar till noggrannhet och eftertanke i deras verksamhet. JO har alltså betydelse genom sin blotta existens.

Toiseksi, oikeusasiamies nauttii eduskuntaan eli ylimpään valtioelimeen nojautuvaa arvovaltaa. Tämä on tärkeää oikeusasiamiehelle, joka ei voi antaa viranomaisia suoraan velvoittavia määräyksiä.

Kolmanneksi, tämä instituutio on kyennyt muuttumaan ajan vaatimusten mukaisesti. Kun alun perin oikeusasiamiehen tehtävä on painottunut viranomaisten velvollisuuksien valvontaan ja syyteoikeuden käyttämiseen, painopiste on siirtynyt ihmisten oikeuksien toteuttamiseen ja viranomaistoiminnan ohjaamiseen. Oikeusasiamies on profiloitunut erityisesti haavoittuvien ihmisryhmien oikeuksien valvojana ja edistäjänä.

Minulta onkin kysytty, että onko oikeusasiamies tänä päivänä vahtikoira vai opaskoira? Olen vastannut, että molempia. Oikeusasiamies on vahtikoira, kun on kysymys laillisuuden valvonasta, ja opaskoira, kun kysymys on perus- ja ihmisoikeuksien edistämisestä. Tämä perus- ja ihmisoikeuksien edistäminen tulee toivottavasti jo lähitulevaisuudessa edelleen vahvistumaan, kun oikeusasiamiehen kanslian yhteyteen perustettaneen kansallinen ihmisoikeusinstituutio. Kuten oikeusasiamiehen toimintakertomuksista on luettavissa ja esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Suomea koskevista lukuisista langettavista tuomioista on todettavissa, meillä on osin vakaviakin ongelmia perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa. Uskon ja toivon, että kansallinen ihmisoikeusinstituutio ja sille kuuluvat ihmisoikeuskasvatus, -koulutus, -tiedotus ja -tutkimus ovat yksi tärkeä lenkki siinä ketjussa, jolla Suomi nostetaan ihmisoikeuksien toteutumisen etulinjaan.

Haluaisin vielä jatkaa vertauskuvaa vahtikoirasta ja opaskoirasta. Minusta se on sikälikin osuva, että vaikka oikeusasiamies ei ehkä ole ihmisen paras ystävä (kuten koira), oikeusasiamies on kuitenkin jokaiselle ihmiselle ainakin, hyvä ystävä. Mielestäni oikeusasiamiehen on tänä päivänä, ja tulevaisuudessa yhä enemmän, oltava myös metsästys- tai pelastuskoira, joka oman vaimunsa perusteella aktiivisesti itse etsii ja tuo esiin perus- tai ihmisoikeuksien loukkauksia ja pureutuu niihin kiinni, taikka etsii haavoittuvassa tai hädänalaisessa asemassa olevia ihmisiä, ja pyrkii auttamaan heitä. Tämäkin oikeusasiamiehen rooli vahvistuu toivottavasti jo lähitulevaisuudessa, kun oikeusasiamiehestä tulee YK:n kidutuksen vastaisen sopimuksen lisäpöytäkirjan mukainen kansallinen valvontaelin, jonka tehtävänä on valvoa vapautensa menettäneiden ihmisten kohtelua ja oikeuksia.

Nykyisin oikeusasiamies ei voi nojautua vain asemaansa ja arvovaltaansa, vaan tämän instituution on joka päivä ansaittava se luottamus, joka oikeusasiamiehen toiminnassa on välttämätöntä. Tämä tapahtuu antamalla sellaisia perusteltuja päätöksiä ja kannanottoja, jotka saavuttavat hyväksynnän ihmisten, viranomaisten ja koko yhteiskunnan silmissä. Tässä mielessä haluan muistaa, ja kiittää, kaikkia edeltäjiäni eli entisiä oikeusasiamiehiä siitä työstä, jonka he ovat tämän instituution ja samalla ihmisten hyväksi tehneet. Pitkälti heidän ansiostaan oikeusasiamiesinstituutiolla on tänä päivänä vahva asema ja ihmisten luottamus.

Toimittaja Ari Mölsä on työstänyt tähän tilaisuuteen Yleisradion tervehdysten, jossa näemme eräitä entisiä oikeusasiamiehiä.

(Mölsän videoesitys)

Hyvät juhluvieraat!

Tämän instituution toiminta ja menestys ei perustu yksinomaan oikeusasiamiesten työhön. Haluankin tässä tilaisuudessa muistaa, ja kiittää, myös kaikkia oikeusasiamiehen kansliassa työskennelleitä ja työskenteleviä virkamiehiä. Heidän työnsä ja ammattitaitonsa on välttämätön edellytys koko oikeusasiamiesinstituution menestykselle.

Yhtenä osoituksena siitä, että tänä päivänäkin oikeusasiamiehen kansliassa on osaava ja tehtäviinsä motivoitunut henkilökunta, on tämä juhla kirja. Se on tehty kokonaan kanslian omin voimin. Kirjassa on yhteensä 21 artikkelia, joissa käsitellään sekä yleisiä oikeusasiamiehen toimintaan liittyviä kysymyksiä että erityisiä tiettyjä hallinnonaloja koskevia kysymyksiä. Kirja on toimitettu paitsi suomeksi ja ruotsiksi, myös englanniksi. Näin ollen tämä teos tulee olemaan Suomen oikeusasiamiesinstituution käyntikortti myös kansainvälisillä foorumeilla.

Meillä on ilo luovuttaa jokaiselle teistä, arvoisat juhluvieraat, kappale tätä juhla kirjaa. Saatte sen pois lähtiessänne tämän auditorion eteisaulasta.

Ärade gäster!

Viime vuonna työstimme paitsi tämän juhla kirjan, myös oikeusasiamiehen kanslian arvoja. Pohdimme muun muassa, minkälaisia odotuksia ihmisillä, viranomaisilla, eduskunnalla ja koko yhteiskunnalla on toimintaamme kohtaan. Yhteisen työn tuloksena päädyimme seuraaviin arvoihin:

Oikeudenmukaisuus: Edistämme oikeudenmukaisuutta rohkeasti ja riippumattomasti.

Vastuullisuus: Toimintamme on vastuullista, vaikuttavaa ja laadukasta.

Ihmisläheisyys: Tapamme toimia on ihmisläheinen ja avoin.

Nämä arvot ovat oikeusasiamiehen kanslian nykyisen henkilökunnan valitsemat, mutta uskon, että pitkälti juuri näille arvoille tämän instituution toiminta on kuluneina 90 vuotena nojautunut. Uskon myös, että tämä instituutio on valmis kohtaamaan seuraavat 90 vuotta tässä oikeudenmukaisuuden, vastuullisuuden ja ihmisläheisyyden hengessä!

Hyvät naiset ja herrat! Toivon, että tulette viihtymään tässä juhlatilaisuudessa. Jag hoppas att ni kommer att trivas i denna festlighet. I hope you will enjoy this Celebration. Thank you!